

Valtuustoaloitteen käsittely - Vastine Enwald-museon käyttöönottamiseksi varhaiskasvatuksen käyttöön

Hyvinvointilautakunta 10.12.2024 § 116

81/00.02.00.01/2024

Valtuustoaloite

Liperin sosiaalidemokraattien, keskustan, kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten valtuustoryhmät ovat jättäneet 26.2.2024 valtuustoaloitteen, jossa ehdotetaan Liperin Penttilä-rakennuksen käyttöönoton selvittämisestä varhaiskasvatuksen tarpeisiin. Penttilä-rakennuksessa toimiva varhaiskasvatus tarvitsee toiminnan järjestämiseksi lisää tilaa, jotka voitaisiin saada rakennuksen toisessa päässä toimivalta museolta siirtämällä museo toiseen paikkaan.

Aloitteessa todetaan, ettei Enwald-museo sijaitse keskeisellä paikalla Liperissä ja lisäksi se koetaan hankalasti löydettäväksi. Aloitteessa ehdotetaan uusien tilojen etsimistä museolle keskeisemmältä paikalta Liperistä. Esimerkkinä mainitaan Liperin kirjasto, jolla on käytössä lainamäärään nähden suuret tilat ja joihin voitaisiin rakentaa kotimuseolle sopiva ympäristö.

Asian aiempi käsittely

Enwald-museon tilojen ottamista koulun ja varhaiskasvatuksen käyttöön on selvitetty aiemmin vuosina 2013–2014. Tuolloin asiaa on selvitetty monista eri näkökulmista ja neuvoteltu Liperi-Seuran kanssa. Poliittisen käsittelyn ja neuvottelun lopputuloksena Enwald-museon tilat jäivät ennalleen.

Liperi-seuralla on Enwald-museosta voimassa oleva vuokrasopimus kunnan kanssa, joka on voimassa 31.12.2032 saakka. Määräaikaisen sopimuksen irtisanominen vaatii erityisen ja painavan syy.

Liperi-seuran vastine

Liperi-Seura on lähettänyt 20.5.2024 päivätyn kannanoton edellä mainittuun valtuustoaloitteeseen Enwald-museon siirrosta. Liperi-seura suhtautuu ajatukseen museon siirtämisestä kielteisesti, koska Enwald-museo liittyy oleellisesti Penttilän alueen museokokonaisuuteen, jossa suurin osa museon kävijöistä vierailee kesällä museokierroksen yhteydessä. Opastuksen järjestäminen erillisessä sijainnissa olisi mahdotonta, koska Tähkä-museon pihapiirissä toimivat oppaat joutuisivat jättämään museoalueen ja siirtymään toisaalle.

Lisäksi Liperi-Seura toteaa, että museon neljä huonetta muodostavat museon laajan esineistön, joka on järjestelty kodinomaisesti vastaamaan Karhupirtin sisustusta. Vastaavan kokoisen tilan

järjestämistä kirjastosta pidetään mahdottomana, jolloin merkittävä osa esineistöstä jouduttaisiin jättämään pois näyttelykäytöstä. Tämä tarkoittaisi museokokonaisuuden rikkomista, jolloin Enwald-kotimuseo, joka edustaa vuosisadan alun virkamiesmiljöötä ja on Pohjois-Karjalan ainoa vastaavanlainen kotimuseo, menettäisi suurimman osan museaalisesta merkityksestä. Liperi-Seuran lausunto kokonaisuudessaan on pykälän liitteenä.

Rakennuksen historiasta lyhyesti

Penttilän talo korjattiin 1700-luvun lopulla kärjäkartanoksi, jossa pidettiin käräjiä ja jossa asui eri kärjätuomareita (ote Maija Liisa Tuomi: Suur-Liperin historia). Kärjätalosta tehtiin 1800-luvun lopulla kunnan kansakoulu ja se oli kokonaan tai osittain koulukäytössä vuoteen 1992 asti. (Eino Salokas Liperin pitäjän historia II v 1873–1930)

Penttilän talo tuhoutui tulipalossa 30.8.1995. Kyseisessä rakennuksessa sijaitti ennen sen tuhoutumista muun muassa liperiläisen kulttuuripersoonan Brynof Enwaldin koti-irtaimistosta koottu Liperi-seuran ylläpitämä museo. Kotimuseon irtaimisto saatiin pääosin pelastettua tulipalosta, joka tuhosi rakennuksen. Palaneen rakennuksen tilalle rakennettiin suurimmaksi osaksi vakuutuskorvauksella uusi rakennus ja se valmistui 1997.

Pohjois-Karjalan museon lausunto

Pohjois-Karjalan alueellinen vastuumuseo on lähettänyt 25.4.2024 lausunnon suunnitelmaan Enwald-museo uudelleensijoittamisesta. Lausunnossa toivotaan, että Enwald-museon olisi mahdollista jatkaa toimintaansa nykyisissä tiloissa osana Maatalousmuseo Tähkän kokonaisuutta. Esineturvallisuuden kannalta museokokoelman siirtoa ei voida tehdä tiloihin, joissa kokoaikaista valvontaa ei pystytä järjestämään aukioloaikoina. Lausunnossa todetaan, että nykyinen sijainti palvelee parhaiten sekä matkailijoita että paikallisia ja mahdollistaa sujuvan yhteistyön viereisen koulun kanssa.

Pohjois-Karjalan museo on lausunnossaan asian aikaisemman käsittelyn yhteydessä 6.5.2014 todennut, että Enwald-museon esineistön rahallista arvoa on mahdotonta määrittää koska se on kulttuurihistoriallisesti arvokas. Kokoelmalla on paikallishistoriallista merkitystä ja se on Pohjois-Karjalan maakunnan tasolla ainutlaatuinen. Esineet ovat kulkeutuneet Enwaldin suvussa perintönä sukupolvelta toiselle. Kokoelma käsittää maakuntamuseon luettelointitietojen mukaan yli 2 000 esineen sekä lähes 590 tekstiilin kokoelman. Vanhimmat esineet ovat 1700-luvun alusta. Pääosin esineet ovat 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä.

Museoesineistön kuljetus, varastointi, säilytys ja näytteillepano tulee tapahtua museoalan koulutuksen saaneiden asiantuntijoiden

valvonnassa. Sen säilyttämiselle on tarkat lämpötila- ja ilmastovaatimukset.

Enwald-museon tilojen muuttaminen varhaiskasvatukseen

Museon tilojen käyttöönotto varhaiskasvatukseen vaatii tiloissa muutostöitä. Tilamuutoksia tulisi tehdä WC-tiloihin, ilmanvaihtoon, huonejärjestelyihin, valaistukseen sekä vesipisteisiin. Museon tiloissa ei ole lainkaan vesipisteitä. Museon seinä- ja lattiapinnat eivät ole varhaiskasvatukseen käyttöön sopivia.

Asian aiemman käsittelyn yhteydessä muutostyöstä on pyydetty Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden lausuntoa. Terveystarkastajan lausunnossa on kiinnitetty huomiota WC-tilojen määrään, vesipisteisiin ja ilmanvaihtoon. Museon ilmanvaihto ei vastaa esikoulutilojen vaatimuksia riittävyden tai laitteiston osalta.

Tilojen muutostöiden hinnaksi on vuonna 2014 arvioitu 80 000–90 000 €. Rakentamisen kustannukset ovat kymmenessä vuodessa kasvaneet, nykyisellä hintatasolla arvioitu muutostöiden kustannus on n. 150 000 €.

Enwald-museon uudelleen sijoitus

Jos Enwald-museon toiminta ei olisi mahdollista nykyisissä tiloissa, on pohdittu muita vaihtoehtoja.

Aloitteessa esitetty kirjaston tila voisi teknisesti olla mahdollinen. Liperin kirjasto on nykyisiin lainamääriin verrattuna liian suuri ja tiloihin olisi mahdollista sijoittaa myös muuta toimintaa. Enwald-museon sijoittaminen kirjastoon kuitenkin rikkoisi museoalueen yhtenäisyyden ja museon aukiolo sekä esineistön valvonta vaatisivat lisäresursseja. Koska Enwald-museossa pääsee tällä hetkellä käymään vain opastetusti, on museoesineistö voitu laittaa avoimesti esille. Jos museoon voi tutustua vapaasti, tulee esineet olla vitriineissä. Museon sijoittaminen kirjaston tiloihin vaatii myös muutostöitä kirjaston huoneratkaisuihin ja tekniikkaan. Muutostöiden arvoa ei ole toistaiseksi laskettu.

Esille on tullut myös vaihtoehto, jossa nykyisen Täähkähallin lämmintä tilaa laajennettaisiin ja kotimuseon kokonaisuus siirrettäisiin osaksi maaseutumuseota. Tämä vaihtoehto vaatii sisätilojen rakentamista ja remontoimista museovaatimusten mukaiseksi. Jos tämän vaihtoehdon mukaisesti päätettäisiin edetä, vaatisi se myös tarkempaa suunnittelua ja rahoitusvaihtoehtojen selvittämistä.

Jatkotoimenpiteet

Kokonaisharkintaan perustuen esitetään, että Liperin Penttilä-rakennuksessa oleva Enwald-museo säilytetään nykyisissä tiloissa.

Mahdollinen siirto muihin tiloihin vaatisi kalliita rakennus-/muutostöitä, jotka tässä taloustilanteessa eivät ole perusteltuja.

Liperin päiväkoti on elokuussa 2024 yhdistynyt koulukeskuksen yhteyteen ja Opintiellä olleesta päiväkotirakennuksesta on luovuttu. Yhdistämisen perusteena oli Opintien päiväkodin kunto, lapsimäärän väheneminen ja taloudelliset sekä toiminnalliset edut. Liperin kirkonkylällä ja sen lähialueella lapsiennuste on laskeva. Ennusteen mukaan lapset tulevat jatkossakin mahtumaan Penttilän tiloihin (42 paikkaa) ja koulun tiloihin (42 paikkaa). Päiväkodilla on kuitenkin edelleen tilatarvetta erityisesti ruokailun ja pienryhmien työskentelyn aikana. Jakotiloja on niukasti käytettävissä. Päiväkotitilojen toiminnallisuuden parantamiseksi lähdetään valmistelemaan muutoksia kalusteiden ja kevytrakenteiden avulla.

Penttilä-rakennuksen pääasiallinen käyttötarkoitus päivisin on päiväkodin toiminta. Tiloissa on kuitenkin muuta käyttöä ja toimintojen yhteensovittaminen on tärkeää, niin että päiväkodin arjen toiminta ei häiriinny.

Valmistelija	Hyvinvointijohtaja
Esittelijä	Hyvinvointijohtaja Lappalainen Riitta
Päätösehdotus	Hyvinvointilautakunta päättää vastineena valtuustoaloitteeseen, ettei Enwald-museon tilojen käyttöönottoa varhaiskasvatuksen käyttöön lähdetä tässä hetkessä valmistelemaan.
Päätös	Hyväksyttiin päätösehdotus.
Ote Lisätietoja	Liperi-Seura ry, aloitteen allekirjoittaneet valtuustoryhmät Hyvinvointijohtaja p. 040 834 7185